

W E E K B L A D

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

(Dit Nummer bestaat uit 32 bladzijden.)

INHOUD: Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst. Prof. B. J. STOKVIS, Openingsrede van de vijf-en-dertigste Algemeene Vergadering. — Dr. A. A. G. GUYE, Jaarverslag. — Verslag omtrent den staat der Boekerij over 1883—1884. — Recapitulatie over 1883. — Rapport der Commissie van het Ondersteuningsfonds over 1883. — Prof. S. TALMA, Over behandeling van maagziekten. Voordracht, gehouden in de Vergadering van 8 Juli 1884. — Berichten Buitenland en Binnenland. — Personalìa.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST.

OPENINGSREDE VAN DE VIJF-EN-DERTIGSTE ALGEMEENE VERGADERING
DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER
GENEESKUNST.

GEHOUDEN TE LEEUWARDEN, DEN 7den JULI 1884.

DOOR DEN VOORZITTER

Prof. B. J. S T O K V I S.

M. H. H. Afgevaardigden en Leden der N. M. t. b. d. G.!

Zoo ligt dan sedert onze laatste Algemeene Vergadering op nieuw een jaar-kring achter ons, met zijn lief en leed, zijne illusiën en teleurstellingen, zijne nieuwe feiten en oude meeningen, zijne vroegrijpe opvattingen, en in eere herstelde, halfvergetene theoriën. En als wij den blik laten gaan over het veld van ons eigen denken en werken, over het veld van die wetenschap, wier beoefening onzer vereeniging zoo nauw aan het hart ligt, dan trekt één stroom van denkbeelden en feiten onze aandacht, die als de bergstroom steeds aanwast en zwelt, wiens kracht niemand meer ongestraft kan ontkennen, al waagt hij het ook zijne vruchtbaarheid in twijfel te trekken, een stroom, die door zijn ruischen en bruischen tot hooren dwingt, en alle andere stroomen overstemt. Men moge het met geestdrift en bewondering goedkeuren, of er met skeptische onverschilligheid bedenkelijk het hoofd over schudden, het is de stroom der meeningen en feiten, die op het contagium animatum betrekking hebben, die in het verloopene jaar de geheele wetenschappelijke geneeskunde heeft beheerscht.

En hoeveel krachtiger is die stroom geworden, sedert wij ons in de laatste Algemeene Vergadering de hand drukten! Naast den tuberkel-bacillus is de cholera-bacillus, naast den bacillus anthracis de bacillus malariae, naast den erysipelas-micrococcus is de pneumonie-micrococcus beschreven, gekweekt, en op zijn ziektemakend vermogen onderzocht. De namen van KOCH en PASTEUR zijn op aller lippen, zij hebben aan de cholera en de hondsdolheid een plaats trachten aan te wijzen naast de febris recurrens en het miltvuur, en er behoort waarlijk geen profetische blik toe, om te kunnen voorspellen, dat de tijd niet meer ver af is, waarop men bij elke infectieziekte eene specifieke bacterie zal hebben gevonden en gekweekt. Zoo dringt de vraag naar den samenhang tusschen de infectieziekten en de bij die ziekten in het organisme aanwezige kleine organismen meer en meer om een antwoord. Bestaat er een causaal verband? en zoo ja, welke voorstelling hebben wij ons daarvan te vormen? Ziedaar de vraag ietwat scherper omschreven. Vergun mij een oogenblik dat causaalverband als werkelijk bestaande te beschouwen, vergun mij b. v., al acht ik de juistheid van dit standpunt nog geenszins onbetwistbaar, aan te nemen, dat elke infectieziekte door in het organismus indringende schizomyceten wordt teweeggebracht, en laat mij uwe aandacht alleen bepalen bij de vraag, hoe wij ons dan de werking dier kleine organismen hebben voor te stellen, en op welke wijze zij in staat zijn de karakteristieke infectie-ziekten teweeg te brengen.

Ik zal in eene Vergadering als deze niet behoeven te betoogen, dat de voorstelling, als zouden de schizomyceten zich van de voor het levend organisme noodzakelijke stoffen trachten meester te maken, en als zou hun indringen en hunne vermeerdering op grooter en steeds grooter schaal een strijd op leven en dood tusschen hen en de levende weefselementen doen ontbranden: een strijd om 't bestaan, een „struggle for life”, den medicus niet bevredigen kan. Hij geeft toe, dat, waar in dien strijd om 't bestaan de mikro-organismen zegevierend de bovenhand behouden, het levend organisme bij gebrek aan behoorlijk voedsel zal moeten te gronde gaan. Hij erkent, dat, waar genezing volgt, de verklaring gemakkelijk gevonden kan worden in het weerstandsvermogen van het levende protoplasma, of anders in de kracht, waarmede het de voor zijn bestaan noodzakelijke voedingsstoffen vasthoudt, d. w. z. haar aan de indringers onthoudt, die bij gebrek aan voedsel ten slotte moeten afsterven, en uit het levend organisme zullen worden verwijderd. Maar de vraag, of deze opvatting met het karakter der infectie-ziekten strookt, de vraag, of door dien „struggle for life”, door dat steekspel van het „ôte-toi de là, que je m'y mette” tusschen de mikro-organismen en het levend protoplasma, het symptomen-complex der infectie-ziekten verklaard kan worden, beantwoordt hij terstond en beslist ontkennend. Als hier sprake is van een „ceci tuera cela”, als in den ongelijken strijd tusschen het kleine en het groote de reus de neerlaag lijdt, dan is het niet, omdat de dwerg hem heeft doen uithongeren. Hier staan de verschijnselen van acute of chronische verarming, van langzamer of sneller intredend gebrek, in één woord, de verschijnselen van inanitie gedurende het verloop der ziekte niet zóó op den voorgrond, dat zij het ziektebeeld beheerschen. Veel meer biedt, gelijk het volk dit reeds sedert eeuwen met zijn scherp intuïtie-vermogen heeft erkend, het geheele ziektebeeld het beeld eener ver-

giftiging aan, eener vergiftiging, die met koorts verloopt, en telkens, al naar den aard der infectieziekte, bijzondere organen en groepen van organen treft, waardoor op elke infectie-ziekte een bijzondere stempel gedrukt wordt. Ware de strijd om 't bestaan tusschen de mikro-organismen en de levende weefsel-elementen de oorzaak der ziekteverschijnselen, zij zouden zich door eene groote mate van éénvormigheid moeten onderscheiden. En het tegendeel is het geval. Elke infectieziekte is eene ziekte „sui generis”, met een eigenaardig verloop, met gansch eigenaardige uitingen, met gansch eigenaardige aandoeningen van verschillende organen en groepen van organen.

Eene hypothese, die van dit eigenaardig en telkens wisselend vergiftigings-beeld geene rekenschap geeft, mag op dien naam geen aanspraak maken. En dit kan de hypothese van den strijd om het bestaan niet, al gelukt het haar zonder veel moeite den verschillenden duur van het incubatiestadium bij de infectie-ziekten uit de verschillende voorwaarden te verklaren, waaronder de mikro-organismen in het levend organisme tot hun volledige ontwikkeling en behoorlijke vermenigvuldiging komen. Niet in het leven en de vermenigvuldiging der schizomyceten op zich zelf is dus de verklaring te zoeken. Zij moeten, terwijl zij post vatten in het levend lichaam, terwijl zij zich daarin met ongelooflijke snelheid vermeerderen, in staat zijn eene eigenaardige, telkens naar hun aard verschillende, vergiftiging van het organisme te bewerken. Zij moeten in staat zijn in één woord, om bepaalde nog niet behoorlijk gekende vergiften te produceeren, die, met het bloed naar de organen geleid, de physiologische functie dier organen veranderen, waartoe zij — de vergiften — de meeste scheikundige verwantschap bezitten.

Beschikken wij nu, in den tegenwoordigen stand onzer wetenschap, over gegevens, die in staat zijn licht te werpen op de vraag, hoe verschillende bacteriën telkens verschillende vergiften voortbrengen? Of ligt hier alles nog in een zoo ondoordringbaar duister gehuld, dat zelfs de poging tot het vormen eener eenigszins behoorlijke hypothese voorbarig en onvruchtbaar moet heeten? Ik geloof het niet.

In de eerste plaats kennen wij — zij het dan ook eerst in ruwe omtrekken — scheikundige stoffen, vergiftige alkaloiden, die als het product der mikro-organismen mogen worden opgevat. Met weergaloozen ijver en onvergelykelijk helder inzicht, die zijne onderzoekingen tot klassieke stempelen, heeft de Deensche physioloog PANUM reeds voor vele jaren bewezen, dat in rottende dierlijke stoffen een scheikundig vergif moet aanwezig zijn, dat aan hooge temperaturen, aan allerlei chemische bewerkingen, die schizomyceten noodzakelijk moeten dooden, weerstand biedt. Ik behoef u verder slechts de namen van BERGMANN, ZUELZER, SONNESCHEIN en het door hen ontdekte sepsine te noemen en u eindelijk te wijzen op de talrijke onderzoekingen der latere jaren, waartoe SELMI het sein gaf, en die door Franschen, Italianen en Duitschers vervolgd, ons de zoogenaamde ptomainen hebben doen kennen: kristalliseerbare zelfstandigheden, die én in het lijk én in het levend organisme door rotting ontstaan, in hare chemische constitutie aan die stoffen herinnerend, waarvan het oleum animale Dippelii er zoovele bevat, tot de groep der benzolstikstof-verbindingen behorende, op het nicotine gelijkend, meest zuurstofvrij, en wier sterke vergiftige eigenschappen door niemand in twijfel worden getrokken. Men zou

zich nu, om van andere onder den invloed der schizomyceten ontstane vergiftige stoffen niet te gewagen, een even zoo groote reeks ptomainen kunnen voorstellen, als er pathogene bacteriën zijn. Elke bacillus zou dan zijn eigenaardig ptomaine produceeren, de cholera-bacillus het cholera-ptomaine, de bacillus anthracis het anthrax-ptomaine enz., en het eigenaardig ziektebeeld zou dan door de inwerking van het eigenaardig ptomaine worden teweeggebracht. Men begrijpt, dat ik hier slechts namen geef om vergiftige stoffen, die wij niet kennen en die nog door niemand geïsoleerd zijn, hypothetische stoffen dus, aan te duiden, ten einde meer klaarheid in onze voorstelling te brengen. Tegen zulk eene voorstelling bestaan nu a priori geene groote bezwaren. De werking der schizomyceten als georganiseerde fermenten lijdt geen redelijken twijfel. De eigenschap om het eiwit in eenvoudige verbindingen te splitsen komt hun zeer zeker toe. En dat zij nu bij die ontleding van het eiwit in het dierlijk organisme vergiftige stoffen zouden kunnen doen ontstaan, die anders daaraan vreemd zijn, of althans nimmer in het bloed worden opgenomen, is eene geheel gerechtvaardigde onderstelling. Maar — en nu komen de bezwaren — wat wij van de physiologische werking der ptomainen weten, is tot nog toe niet geschikt, om hen als de vergiftige stoffen der infectieziekten, of wilt ge, als de infectie-vergiften te beschouwen. Hunne physiologische werking is in het algemeen die van krampvergiften, volkomen in overeenstemming met hunne scheikundige constitutie, maar niet in overeenstemming met het karakteristieke beeld der infectie-ziekten; en dat stoffen, die in haren scheikundigen bouw volkomen op elkander gelijken, zulke verschillende physiologische werkingen zouden openbaren, als wij bij de verschillende infectie-ziekten waarnemen, schijnt niet zeer aannemelijk.

Het zij mij nu vergund naast deze opvatting eene andere te stellen. Naast en niet tegenover. Want de tijd om tusschen de verschillende hypothesen te beslissen is nog niet gekomen, en aan de experimenteele bearbeiding van dit vraagstuk is nog nauwelijks de hand geslagen, zeker niet het minst, omdat hier slechts eene vaardige hand, geleid door een diepdenkenden geest, den niet ontgonnen bodem vruchten zal kunnen doen dragen. De opvatting nu, die ik met alle bescheidenheid u wensch voor te dragen, is de volgende: Het dierlijk en menschelijk organisme bestaat in scheikundigen zin uit een aantal zeer gecompliceerde groote chemische moleculen, bij wier bouw verschillende min of meer eenvoudige stoffen tot een groot geheel zijn samengebracht. Die moleculen zijn, om bij het beeld van een woonhuis te blijven, niet als eenvoudig bouw-materiaal te beschouwen, maar zij zijn werkelijke deelen van het huis, geheele vertrekken uit steen, cement, marmar, verschillende houtsoorten enz., in een bepaalden vorm te zamen gevoegd en gegroepeerd. Slechts zoolang de samenstellende stoffen in de groote zoo harmonisch gegroepeerde chemische moleculen bijeenblijven, zijn zij tot onderhoud van het levend organisme geschikt. Valt het groote chemische molecuul in zijne samenstellende stoffen uiteen, dan hebben de laatste niet alleen geene waarde meer voor het levend organisme, zij zijn niet alleen volkomen onbruikbaar geworden, maar zij brengen ook positief nadeel aan, de vrienden worden vijanden, de meer of min eenvoudige stoffen blijken vergiften. Zoo bevat het dierlijk organisme in een groot deel zijner samenstellende stoffen zware vergiften, die hunne werking niet kunnen

openbaren, zoolang zij in gemeenschap met andere door een harmonisch verband bijeen worden gehouden, maar die, zoodra zij geïsoleerd zijn, hunne vernietigende en vernietigende kracht ongestraft kunnen doen gelden. Ken nu aan de schizomyceten het vermogen toe, om nu eens dit, dan weer een ander groot chemisch molecuul uiteen te doen vallen, om uit het gemeenschappelijk verband dan eens deze, dan weer gene, als vergif werkende eenvoudige stof los te rukken en te isoleren, en gij hebt, zonder dat gij tot de vorming van nieuwe of aan het dierlijk organisme vreemde zelfstandigheden uwe toevlucht hebt te nemen, de vergiftiging van het organisme door de werking der schizomyceten verklaard.

Dat inderdaad het dierlijk lichaam in zijne samenstellende bestanddeelen vergiften herbergt, valt niet moeielijk te bewijzen. In eene poging, om eene definitie van vergif te geven, mislukt als elke andere, trachtte CL. BERNARD voor vele jaren het te omschrijven als „toute substance étrangère à la constitution chimique du sang.” Het zou thans geen moeite kosten, om aan te toonen, dat bijna alle zelfstandigheden, die in het bloed voorkomen, vergif mogen heeten, zoodra zij uit het groote chemische molecuul, waarin zij tot één zijn gebracht, zijn losgemaakt. Neem de meest beteekenende stof van ons bloed: het haemoglobine. Elk oogenblik brengt het aan de levende weefsel-elementen het pabulum vitae aan. Maar het vermag dien grooten dienst slechts te bewijzen, zoolang het innig met het roode bloedlichaampje verbonden is, zoolang het waarschijnlijk met het lecithine er van tot een groot chemisch molecuul is bijeengevoegd. Dan weet het de zuurstof te lokken, en gaat het een tijd lang daarmee „arm in arm” door den bloedstroom, totdat deze grootere chemische verbinding in de weefsels weer wordt gedissocieerd, en de levende weefselementen het pabulum vitae in beslag nemen. Rukt gij intusschen het haemoglobine uit zijn chemisch verband, komt het geïsoleerd in het bloed voor — en allerlei stoffen zijn in staat om die scheiding te bewerken — dan is het niet alleen volkomen voor het levend organismus onbruikbaar geworden, maar het brengt positief nadeel aan, en terwijl het met de urine uit het bloed naar buiten wordt verwijderd, werkt het als een vergif op de nieren, die het in ontsteking brengt.

Van de in het bloedplasma bevatte eiwitstoffen geldt waarschijnlijk hetzelfde. Al is ons het groote chemische molecuul, waarvan zij een deel uitmaken, nog onbekend, al weten wij niet of het serumeiwit en serumglobuline met elkander in verbinding treden, dan wel ieder voor zich in eene andere, grootere groep zijn opgenomen, zij blijken, zoodra zij geïsoleerd in het bloed circuleeren, voor het organisme onbruikbaar, passeeren de nieren, en die passage leidt op den duur, evenals die van het haemoglobine, tot prikkeling, tot ontsteking, en de gevolgen van dien. En vergeet niet, dat gij hier nog altijd met op zich zelve zeer gecompliceerde chemische moleculen te doen hebt, die dan ook slechts tegenover de uitscheidingsorganen zich een vergif toonen! Maar het vergiftigingsbeeld wordt geheel anders, zoodra de meer eenvoudige stoffen, die óf in het molecuul van het bloedlichaampje, óf in andere groote moleculen van het bloedplasma gegroepeerd zijn, in vrijheid worden gesteld. Wie weet niet dat het haemoglobine ijzer bevat, dat aan het roode bloedlichaampje de kali-zouten zoo innig verbonden zijn, dat zij in het bloedplasma geheel ontbreken? Maar

wie kent verder niet de beroemde proeven van BERNARD en GRANDEAU, waaruit de vergiftige werking van vrij in het bloed circuleerende kalizouten zonneklaar bleek? Zij bewerken niet meer en niet minder dan paralyse van de hartspier, en zulk eene groote depressie van het centraal zenuwstelsel, dat dit niet langer zijne taak als regulator voor zoo menige functie vervullen kan. Eerst in de laatste jaren is het WILLIAMS gelukt, aan te toonen, dat vrij in het bloed circuleerende eenvoudige ijzerzouten — tartras ferri natronatus en soortgelijke — in de intensiteit hunner werking op het dierlijk organisme voor ware metaalvergiften: arsenik, antimonium aan de eene zijde, voor uiterst vergiftige alkaloiden als het emetine en het colchicine aan de andere, niet behoeven onder te doen. Ook zij bewerken hartparalyse, nu echter door aandoening der in het hart zelve gelegene excitomotorische apparaten, ook zij brengen depressie van het centraal zenuwstelsel te weeg, maar hiermede niet tevreden, doen zij ook de alkalische reactie van het bloed, voor zooverre deze zich in het koolzuurgehalte openbaart, belangrijk verminderen, de bloedsdrukking tot een minimum dalen, en verwekken brakingen, heftige diarrhoeën enz., waaraan zich na den dood weefselveranderingen en bloedingen in het slijmvlies van den darm aansluiten. Eerst in den allerlaatsten tijd hebben enkele tot nog toe niet geheel voleindigde onderzoekingen geleerd, dat ook vrij in het bloed circuleerende magnesium- en kalk-zouten tot de reeks der zware vergiften behooren, de eenvoudige magnesium-verbindingen in hare werking het meest op die der kalizouten, de calcium-verbindingen het meest op die der ijzerzouten gelijkend, in alle gevallen dus krachtig werkende stoffen, die de functie van het hart, van het centraal zenuwstelsel, van het darmkanaal, die de bloedsdrukking en de scheikundige zamenstelling van het bloed belangrijk wijzigen. En ook hier weder mag de opmerking niet weerhouden, dat deze magnesium- en calcium-verbindingen normale bestanddeelen van alle weefsel-elementen moeten heeten, dat zij bijna nergens in het dierlijk organisme ontbreken, en dat het organisme zonder hen niet bestaan kan. Het ligt op dit oogenblik niet op mijn weg, om de beteekenis dezer feiten uit een physiologisch oogpunt toe te lichten, en de verschillende gezichtspunten aan te geven, die zich met het oog op de in het darmkanaal aflopende processen, met het oog op den scheikundigen bouw der normale weefselbestanddeelen, met het oog op onze gebrekkige physiologisch-chemische kennis onwillekeurig aan ons opdoen. Het was mijn doel alleen om aan te toonen, dat de infectie-vergiften, die onder den invloed van schizomyceten zijn ontstaat, volstrekt geene nieuwe, aan het dierlijk lichaam vreemde stoffen behoeven te zijn, daar bijna alle de scheikundige bestanddeelen van het bloed — alleen de natriumverbindingen maken eene merkwaardige uitzondering — uit hun organisch verband gerukt, de rol van vergiften kunnen vervullen. Het was mijn doel alleen, in het licht te stellen, hoe op die wijze het meest afwisselend symptomencomplex zal kunnen optreden, al naarmate eene of meerdere tegelijk óf in verschillende combinatie met elkander uit de groote chemische moleculen, waarvan zij een deel uitmaakten, onder den invloed der georganiseerde fermenten zijn afgesplitst, hoe eindelijk onder hun invloed en hart en nieren, en darmkanaal en bloed, en boven alles het centraal zenuwstelsel, in één woord alle die organen zullen kunnen worden aangetast, wier gestoorde functie in verschillende combinatie het wisselend beeld der infectieziekten samenstelt.

Ééne bedenking ligt voor de hand. „Gij vergeet het meest karakteristieke „verschijnsel der infectie-ziekten” -- zult gij mij toeroepen -- „gij gelijkt dien „reiziger, die door de ingespannen aandacht, waarmede hij de verschillende „richtingen, die naar een bepaalde plaats leiden, bestudeert, de voornaamste „voorwaarden voor het reizen: zijne beurs, te huis vergeet. Infectie-ziekten zijn „vergiftigingsziekten! Uitnemend, maar voor en boven alles zijn zij bijna zonder „uitzondering koortsige vergiftigingsziekten, en van dit zoo op den voorgrond „tredend symptomencomplex geeft uwe opvatting geene rekenschap.” Niet zonder opzet heb ik deze bedenking uitgelokt. Zij is er geene. Volgens de voorgedragene opvatting moet de splitsing van groote scheikundige moleculen, die onder den invloed der schizomyceten tot stand komt, vooral ook in het bloed plaats vinden. Daarbij kan nu niet alleen, er moet koorts ontstaan. Niets verrassender, dan de waarneming, dat het dierlijk organisme op bijna alle, zelfs uiterst geringe veranderingen, die het circuleerend bloed ondervindt, door het symptomencomplex der koorts reageert. Groote aderlatingen, waterinspuiting, inspuiting van vreemdsoortig bloed, veroorzaken nu eens eene geringe, dan weder eene meer belangrijke, maar in elk geval constant eene verhooging der temperatuur met alle daaraan verbonden gevolgen. Zelfs de ontlasting van eene betrekkelijk geringe hoeveelheid bloed, en het daarop zoo spoedig mogelijk weder inspuiten bij hetzelfde dier van dezelfde inmiddels gedefibrineerde hoeveelheid is daartoe bij uitnemendheid in staat. Hierbij is noch oligæmie, noch bloedverduunning, noch inwerking van vreemd bloed in het spel, alleen de splitsing van een groot chemisch molecuul, waarbij zich fibrine vormt. Meer dan waarschijnlijk is in alle deze gevallen het zoogenaamde „fibrine-ferment” de ware „Fiebererreger.” En als nu onder den invloed der ingedrongene schizomyceten groote chemische molekulen in het bloed en in de organen uiteenvallen, wat dan natuurlijker, dan dat zich daarbij fibrine-ferment vormt, dat ten volle voor het symptomencomplex der koorts verantwoordelijk mag worden gesteld? Zoo blijkt de voorgedragene opvatting niet alleen in staat van het wisselend ziektebeeld der infectie-ziekten, maar ook van de koorts, waardoor zij zich kenmerken, rekenschap te geven; zoo blijkt zij, voor zoover ik zien kan, met geen enkel ons bekend verschijnsel direct in strijd, met alle goed geconstateerde verschijnselen daarentegen in overeenstemming. Des ondanks verstout zij zich zelfs niet in de verte, op alleenheerschappij aanspraak te maken, zij vraagt slechts eene bescheidene plaats naast hare zusters, om den dag af te wachten, waarop het experiment, gesteund door meer volkomene methoden tot physiologisch-chemisch onderzoek, dan waarover het thans beschikken kan, de vraag zal beslissen, of zij de bescheidene plaats, die zij inneemt, mag behouden, dan wel voor goed aan de vergetelheid moet worden prijs gegeven.

M. H.! Gelijk in het dierlijk organisme verschillende stoffen van verschillende oorsprong tot groote chemische moleculen harmonisch zijn bijeengebracht, en het leven onderhouden, zoo biedt onze Maatschappij dat zelfde verheffend voorbeeld aan, van tot één gemeenschappelijk doel verschillende elementen, verschillende meeningen en opvattingen door een harmonischen band te vereenigen. Zoolang de deelen onderling aldus vereenigd zijn, zal hunne kracht niet gebroken, hun pogen niet gefnuikt worden. Fier en manmoedig zullen de leden onzer Maatschappij het hoofd omhoog kunnen heffen, met gerechten trots bogende op het doel waarnaar zij streven, en waarbij de edelste

en heiligste belangen van ons dierbaar vaderland, de dierbaarste belangen der menschheid betrokken zijn.

Laat ons bij de behandeling der ernstige onderwerpen, der veelzijdige en diep ingrijpende vraagstukken, die ons wachten, als van ouds houw en trouw te zamen blijven! Laat ons geen oogenblik dulden, dat aan den harmonischen, heerlijken band, die ons vereenigt, getornd worde. Laat ons geen gehoor geven aan de inblazingen van geknakte ijdelheid, gekrenkte eerzucht, aan de schelle stem der jaloerschheid, aan het zoet geveel van vooropgevatte meeningen, van autoriteitsgeloof, van schijn-ervaring; laat ons aan geene enkele kleingeestigheid een voet breed gunnen; want ook de macht van dit kleine in de menschelijke maatschappij is groot, en er is geen edel menschenwerk, dat tegen deze invloeden bestand, niet ten slotte door deze schizomyceten in zedelijken zin gesplitst, vaneengereten en verbrokkeld wordt! Dat integendeel het ernstige en veelzijdige werk, dat ons wacht, den onderlingen band, bij alle verschil van meeningen, nog hechter, nog krachtiger doe worden!

Ons ontvangt thans de hoofdstad van dat Friesland, welks lof door één der zangrijkste Nederlandsche dichters — *STARTER* — bezongen, nog altijd de borst van alle zijne zonen en dochteren hooger doet zwellen, want zoo ergens, dan zijn en blijven hier de oude gewoonten, de gulle gastvrijheid, de cordate meeningen, het onbevangen oordeel, de vrijheid in haar edelste uitingen in eere. Houw en trouw blijven de Friezen bij elkaar, onverzettelijk in hunne meeningen, wanneer zij die als de ware beschouwen, en schoon soms meer zich beklagend dan uitbundig in den lof over de erkenning, die hun van hunne landgenooten gewordt, houw en trouw aan het vaderland, waarvan zij zulk een edel deel uitmaken. Laat ons in onze Maatschappij dat voorbeeld volgen, soms moppend en pruttelend over den geringen invloed, dien wij meenen te bezitten, maar trouw aan ons zelf, trouw aan elkaar, trouw aan het edele doel, dat wij beoogen! Dan zal deze Algemeene Vergadering zich harer zusters waardig toonen, en in overeenstemming met de gulle gastvrijheid en de hartelijke ontvangst, die wij hier genieten! Met dien wensch verklaar ik de 35ste Algemeene Vergadering onzer Maatschappij geopend.

JAARVERSLAG OVER DEN STAAT EN DE WERKZAAMHEDEN VAN DE MAATSCHAPPIJ
EN HARE AFDEELINGEN,

GELEZEN IN DE VIJF-EN-DERTIGSTE ALGEMEENE VERGADERING TE LEEUWARDEN,
den 7den Juli 1884,

DOOR

Dr. A. A. G. G U Y E,

Hoofdbestuurder-Secretaris.

*Mijne Heeren! Afgevaardigden en Leden der Nederlandsche Maatschappij
tot bevordering der Geneeskunst!*

„*Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.*” Dat kwam mij zoo onwillekeurig voor den geest, toen ik dezer dagen mij herinnerde aan de reis per stoomboot over de Zuiderzee, die ik voor 16 jaren naar ditzelfde Leeuwarden deed, in gezelschap van een groot aantal Collega's, die hier ter vergadering kwamen.